

ГУМЕНЮК

УДК 339.923

Ярослав Миколайович
 yaroslav.humenyuk@gmail.com

**ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄГИПТОМ, МІСЦЕ
 АГРАРНОГО СЕКТОРУ В НІЙ**

**THE FREE TRADE AREA BETWEEN UKRAINE AND EGYPT, PLACE
 OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN IT**

асистент кафедри міжнародного бізнесу, Інститут міжнародних відносин Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглянуто сучасний стан економічних зв'язків між Україною та Єгипетською Арабською Республікою. Проаналізовано тенденції розвитку торгівлі аграрною продукцією та кроки які зроблені у напрямку поліпшення цих взаємовідносин. Запропоновано дії, які є вкрай необхідними для використання Єгипту як коридору для виходу на африканський ринок збуту сільськогосподарської продукції та на ринок Арабського Сходу.

В статье рассмотрено современное состояние экономических связей между Украиной и Египетской Арабской Республикой. Проанализированы тенденции развития торговли аграрной продукцией и шаги сделанные в направлении улучшения этих отношений. Предложены действия, которые являются крайне необходимыми для использования Египта как коридора для выхода на африканский рынок сбыта сельскохозяйственной продукции и на рынок Арабского Востока.

The article reviews the current state of economic relations between Ukraine and Arab Republic of Egypt. The author has analyzed trade development trends of agricultural production and the steps taken towards improving these relations. The actions that are urgently needed to use Egypt as a corridor to enter the African market for agricultural produce and to market of the Arab East are proposed.

Ключові слова: Україна, Єгипетська Арабська Республіка, аграрний сектор, експорт зернових, зона вільної торгівлі, зовнішня торгівля, інтеграційні процеси, регіональні об'єднання

Ключевые слова: Украина, Египетская Арабская Республика, аграрный сектор, экспорт зерновых, зона свободной торговли, внешняя торговля, интеграционные процессы, региональные объединения

Keywords: Ukraine, Arab Republic of Egypt, the agricultural sector, grain export, a free trade area, foreign trade, integration processes, regional unions

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Еволюція міждержавних відносин України, перехід від романтизму перших років незалежності до орієнтації на будівництво реальної економіки – потребує та вимагає орієнтувати зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні зусилля нашої країни не тільки у напрямку Росії та Європейського Союзу, а й у напрямку Африканського континенту, зокрема на ринки північно-африканського регіону та такого регіонального об'єднання як Ліга Арабських Держав.

Проблеми та перспективи торговельно-економічного співробітництва України з інтеграційними об'єднаннями, переваги та недоліки інтеграції нашої держави у різні регіональні угруповання розглядали та досліджували у своїх працях багато зарубіжних і вітчизняних науковців, зокрема І. Бураковський, В. Вергун, О. Ступницький, В. Геєць, В. Гордієнко, А. Даниленко, Б. Дідковська, Д. Долгов, Т. Еванс, Т. Єфименко, Я. Жаліло, Є. Касіян, В. Корнівська,

М. Корнев, В. Кулішов, О. Носова, А. Філіпенко, О. Шнирков та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

МЕТОЮ цього **ДОСЛІДЖЕННЯ** є аналіз сучасного стану економічних взаємовідносин між Україною та Єгипетською Арабською Республікою в системі торгівлі аграрною продукцією, надання пропозиції щодо економічного «зближення» цих двох країн, та як наслідок – використання впливу Єгипту Україною для розширення збутового ринку в Північно Африканському регіоні та на Близькому Сході.

Об'єктом дослідження є ЗВТ між Україною та Єгипетською Арабською Республікою. *Предметом* в даній статті є аграрний сектор у площині угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄАР.

Сучасна система світового устрою та міжнародних економічних відносин поділила весь економічний регіоналізований простір на зони впливу як з

точки зору політичних питань, так і військових і торговельних.

РЕЗУЛЬТАТИ

Єгипетська Арабська Республіка – країна, що має основним макроекономічним доходом прибуток від продажу нафти та бавовни, займає 23 місце (2015 рік) за рівнем ВВП (ППС) та лише 113 місце за рівнем ВВП на душу населення. Беручи до уваги лише ці два фактори, може скласти на однозначне сприйняття макроекономічної ситуації в даній країні. Для більш глибокого аналізу введемо такий показник як торговельне сальдо країни, де Єгипет займає лише 182 місце. Маючи такі дані можна зазначити, що ЄАР – країна, що розвивається та залежить від імпорту, маючи при цьому високий потенціал до розвитку (у 2015 році, не дивлячись на світову економічну кризу та регіонально Арабську та внутрішню політичну нестабільність, мала зростання ВВП на 1,8%). Основними статтями імпорту історично залишаються: машини та устаткування, сільське господарські продукти та продовольчі товари, а також хімікати. При поверхневому аналізі парадоксальним у економіці Єгипту залишається те, що 14,5 % від ВВП займає сільське господарство, але прогнудувати власне населення вдається лише на 40%, а за даними статистики Світової продовольчої програми ООН, 31% єгипетських дітей віком від 6 місяців до 5 років недоїдають. Проблема полягає в тому, що сільське господарство Єгипетської Арабської Республіки задіяно у виробництві фруктів, овочів та бавовни. Ці продукти є низькокалорійними, а при високій бідності населення, виникають проблеми з купівлею м'яса та енергетично поживних заміників, тому для ситості єгиптян необхідно закуповувати високо вуглеводну їжу та продукти, до таких відносяться: соя, пшениця, бобові, курятина та особливо рослинна олія.

Єгипет сьогодні є одним з найбільших торговельних партнерів України в Арабському регіоні та найбільшим серед членів Ліги Арабських Держав, зовнішньоторговельний оборот між країнами у 2015 році склав близько 3 050 млрд. дол. США, при цьому український експорт склав більше ніж 3 млрд., основними статтями експорту згідно класифікатору *SITC Revision 2* у 2015 році були – продовольчі товари, мануфактурні вироби та паливні матеріали. За класифікацією ООН статистики до продовольчих товарів у *SITC Revision 2* відносяться наступні товари: продукція та живі тварини, які використовуються головним чином для виробництва продуктів харчування, напої та тютюнові вироби, тваринні і рослинні масла, жири і віск, насіння і плоди, що містять олію [1,2].

Єгипет бере участь в наступних регіональних торговельних угодах: Угода про асоціацію між ЄС і Єгиптом, Угода про зону вільної торгівлі з ЄАВТ, Угода про вільну торгівлю між Єгиптом і Туреччиною, Агадірска угоду, ПАФТА, КОМЕСА. В Єгипті у взаємодії з США та Ізраїлем створені кваліфіковані індустріальні зони. В даний час Єгипет веде переговори про створення трьохсторонньої зони вільної торгівлі за участю низки африканських країн.

Угода про асоціацію між Єгиптом і ЄС

Угода діє з 2004 р. та передбачає обнулення тарифів на промислові товари і значну лібералізацію торгівлі сільськогосподарськими товарами. Тарифи на експорт єгипетських промислових товарів в ЄС були обнулені відразу з 2004 р.. Щодо експорту промислових товарів з ЄС було передбачено дванадцятирічний перехідний період, який завершився в 2016 р.. Для сільськогосподарської сировини і оброблених сільськогосподарських товарів з Єгипту встановлюються спеціальні квоти поряд з тарифними послабленнями.

Слід також звернути уваги, що при правилах взаємної торгівлі між Єгипетської Арабської Республікою та Європейським Союзом, одним з ключових факторів є таке поняття як «країна походження товару», що в свою чергу не означає, що товар який переміщуються безмитно у межах учасників угоди повинен бути на 100% вироблений з сировини одного з учасників. Правило походження передбачає, що безмитне ввезення товару дозволяється і при нормі 60%/40%, згідно якої 60% - це сировина з якої виробляється продукт або товар для експорту в ЄС (ЄАР), яка повинна мати Єгипетське походження (європейське), а 40% - сировина з будь якої третьої країни, не учасниці зазначеної угоди. Це саме правило стосується і устаткування, на якому виробляється продукція. Тобто, Україна може скористатись подвійним плацдармом як для виходу на єгипетський так і для додаткового виходу на європейський ринок збуту, підписавши при цьому угоду про ЗВТ з Єгиптом.

У червні 2013 року ЄС і Єгипет почав розвідувальний діалог про шляхи поглиблення торговельних та інвестиційних відносин, зокрема, шляхом можливих переговорів Угоди про глибоку та всеосяжну вільну торгівлі (ГВЗВТ/DCFTA). ГВЗВТ буде спрямована на поліпшення можливостей доступу до ринків та інвестиційного клімату і на підтримку економічних реформ, до яких вдався Єгипет [3]. Це дозволить значно розширити за рамки існуючої угоди про асоціацію включивши торгівлю послугами, державні закупівлі, конкуренції, права інтелектуальної власності та захисту інвестицій.

Зона вільної торгівлі Єгипет - ЄАВТ

Угода про зону вільної торгівлі між Єгиптом і ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія) було підписано 27 січня 2007 р. Вона охоплює продукцію обробної промисловості, рибальства і оброблені сільськогосподарські продукти.

Крім самої Угоди, були укладені двосторонні договори між країнами ЄАВТ та Єгиптом з торгівлі сільськогосподарськими продуктами, дані договори доповнюють Угоду про зону вільної торгівлі. Торгівля основними видами первинної сільськогосподарської продукції здійснюється на двосторонній основі, в той час як на список перероблених сільськогосподарських продуктів поширюються пільги при імпорті з Єгипту в ЄАВТ.

Основною метою Угоди є досягнення лібералізації торгівлі товарами відповідно до статті XXIV ГАТТ-

94. Передбачається, що з 1 січня 2020 р. будуть обнулені мита практично на всі промислові товари. Також Угода включає в себе положення, що стосуються ліквідації інших торгових бар'єрів, а також правил конкуренції, державних монополій і субсидій. Угода виходить за рамки простої зони вільної торгівлі товарами та охоплює широкий спектр питань. Воно містить положення з таких питань, як захист інтелектуальної власності, інвестиції, послуги, поточні платежі та рух капіталу, урядові закупівлі, економічна кооперація та інституційні та процедурні питання. Згідно з Угодою створено спільний комітет, який контролює виконання Угоди і забезпечує обов'язковий арбітраж.

Цікавим з точки зору експорту української продукції зокрема та товарів виробництва аграрного сектору не тільки до Єгипту, а й до географічного регіону Північна Африка є Агадирська угода вільної торгівлі.

Агадирська угода ставить за мету створення зони вільної торгівлі між арабськими середземноморськими країнами: Марокко, Йорданією, Тунісом і Єгипетом. Ініціативу підтримували країни ЄС, угода була частиною Барселонського процесу. Угода набула чинності в березні 2007 року, з цього моменту торгівля промисловими і сільськогосподарськими товарами між чотирма країнами-учасницями була повністю лібералізована.

Одним з ключових елементів угоди стали правила походження. У разі, якщо товар складається з компонентів, вироблених в будь-якій країні учасниці Агадирської угоди, і потім експортується в ЄС, то відносно даних компонентів діє таке ж регулювання, як якщо б вони були зроблені в самому Єгипті, і, таким чином, ввезення в ЄС відбувається безмитно. Це покликане стимулювати торгівлю між країнами Агадирської угоди.

Панарабська зона вільної торгівлі (PAFTA)

Угода щодо сприяння та розвитку торгівлі між арабськими державами було підписано членами Ліги арабських держав 27 лютого 1981 р. З метою реалізації Угоди країни-члени 19 лютого 1997 р. домовилися про створення протягом 10 років Панарабської зони вільної торгівлі.

На Арабському саміті, що відбувся в Бейруті в березні 2002 р, і на зустрічі в рамках ЕКОСОП, що відбулася у вересні 2002 р, було вирішено скоротити перехідний період до семи років, тобто до січня 2005 р. [4 - С. 86].

Члени ПАФТА: Єгипет, ОАЕ, Бахрейн, Йорданія, Туніс, Саудівська Аравія, Судан, Сирія, Ірак, Оман, Палестина, Катар, Кувейт, Ліван, Лівія, Марокко, Ємен. Ряд членів Ліги арабських держав ще не завершили процедури щодо вступу в ПАФТА: Алжир, Джибуті, Сомалі, Коморські острови, Мавританія.

В контексті створення зони вільної торгівлі зниження мита і зборів, що мають аналогічний ефект, відбувалося таким чином: в 1998-2003 рр. з 1 січня кожного року - 10% -ве зниження мит, в 2004-2005 рр. - 20% -ве. Що стосується нетарифних бар'єрів, країни-члени повинні їх ліквідувати повністю,

включаючи адміністративні, фінансові та технічні бар'єри.

На арабському саміті в 2002 році було вирішено надати товарам з країн-членів, що належать до категорії найменш розвинених країн, преференційний підхід, в рамках якого буде забезпечуватися вільний, без будь-яких мит, доступ їх експорту на ринки інших країн-членів, в свою чергу найменш розвинені країни повинні будуть поступово знизити свої митні тарифи за п'ять етапів, починаючи з січня 2005 р.

В даний час правила походження трактуються таким чином, що додана вартість в країні-експортері повинна становити не менше ніж 40% від заводських витрат, щоб товар потрапив під Угоду. Країнами-членами обговорюються деталізовані правила походження, після досягнення домовленості будуть прийняті нові правила.

Сторони прийшли до концептуальної згоди з положеннями Угоди про торгівлю послугами. Найближчим часом між країнами-членами повинні початися переговори про конкретні зобов'язання кожної з них.

Єгипет – МЕРКОСУР

У 2004 р. Єгипет підписав рамкову угоду з державами Спільного ринку країн економічного союзу у Південній Америці (МЕРКОСУР) – американського митного союзу в складі Аргентини, Бразилії, Парагваю, Уругваю і Венесуели (остання - з 2012 р.).

Мета переговорів між Єгиптом і країнами МЕРКОСУР - закласти основу зони вільної торгівлі. У серпні 2010 р. сторони завершили переговори, за результатами яких було підписано угоду про вільну торгівлю між Єгиптом і МЕРКОСУР. Угода не вступило в силу, проте, має значний потенціал для активізації двосторонніх торговельних потоків [5]. Наприклад, Єгипет є найбільшим в світі імпортером пшениці, в той час як Аргентина – один з найбільших експортерів сільськогосподарської продукції. Експорт цих видів товарів на ринки країн-учасниць потенційної ЗВТ призведе до збільшення взаємної торгівлі. Натомість, активізації цієї угоди може негативно впливати на аграрний сектор економіки України, адже саме пшениця та інші зернові і є одними з основних продуктів в експорті до ЄАР.

Членство Єгипту в КОМЕСА

Угода про Спільний ринку Східної і Південної Африки (КОМЕСА) було підписано в 1994 р. Угоду підписали 19 країн. Воно передбачає ліквідацію мит в торгівлі товарами між країнами. Згідно з правилами походження, частка місцевих компонентів в доданій вартості повинна складати 45%.

При цьому 11 країн з 19 змогли створити зону вільної торгівлі без вилучень (Джибуті, Єгипет, Кенія, Мадагаскар, Малаві, Маврикій, Судан, Замбія і Зімбабве в 2000 р, Бурунді і Руанда - з 2004 року).

Таким чином, експорт в ці країни через територію Єгипту є дуже вигідним, оскільки середні тарифи на ввезення продукції в дані країни складають близько 15%.

Члени КОМЕСА обговорювали можливість створення митного союзу. В рамках підготовки до цього

кроку був проведений значний обсяг роботи, це стосується номенклатури товарів, які будуть підпадати під загальний тариф, загальну систему оцінки вартості, митні правила і процедури, а також питань ліквідації нетарифних бар'єрів [6].

Тристороння зона вільної торгівлі

У червні 2015 р. 26 африканських держав, що входять в три найбільш впливові економічні організації Східної і Південної Африки - Загальний ринок Східної та Південної Африки (КОМЕСА), Східноафриканське співтовариство (САС) і Співтовариство розвитку Півдня Африки (СРПА) підписали Угоду про створення Тристоронньої зони вільної торгівлі.

Передбачається створення зони вільної торгівлі товарами з подальшим введенням до Угоди послуг і інвестицій. Дана угода є важливим кроком на шляху формування всеафриканської зони вільної торгівлі, яку планується створити до 2017 р.. Угода опрацьовувалася протягом досить довгого часу, і за сферою охоплення включає широке коло питань, що виходять за регулювання торгівлі товарами.

Для Єгипту підписана Угода дасть можливість вийти на нові африканські ринки. Єгипет розраховує, що його експорт в африканські країни виросте на 100% в наступні три роки і складе 5 млрд доларів у порівнянні з 2,7 млрд. доларів в 2013 р..

Таким чином, Єгипет при регулюванні своєї зовнішньоекономічної діяльності активно використовує механізм регіональних торгових угод.

Єгипет є великим ринком, за чисельністю населення (90 млн чоловік) знаходиться на першому місці серед країн Близького Сходу і Північної Африки, хоча рівень платоспроможного попиту є досить низьким (ВВП на душу населення - 3 050 доларів). Разом з тим багато країн зацікавлені у виході на єгипетський ринок.

При визначенні необхідності створення Україною зони вільної торгівлі з Єгиптом слід перш за все розглянути структуру зовнішньої торгівлі України з Єгиптом і визначити, чи дозволить ЗВТ збільшити сальдо зовнішньої торгівлі, а також розглянути підходи до створення ЗВТ.

З наведених вище прикладів можна зробити висновок, що Єгипетська Арабська Республіка є країною, що схильна до компромісів як політичних так і до економічних, і торговельних. Тому лібералізація взаємовідносин з цим регіональним лідером є вкрай необхідним та економічно обґрунтованим.

Україна залишається стратегічним торговельним партнером Єгипетської Республіки протягом останніх 4 років, займаючи при цьому в середньому 5% від загального імпорту. Як видно з таблиці 1 Експорт за період з 2010 по 2015 рр. спочатку подвоївся у період з 2011 по 2012 рр. потім почав спадати, а у 2015 році знизився на 27%, але це зменшення сталось за рахунок спаду експорту української продукції з 53,9 млрд. дол. США у 2014 р. до 38,1 млрд. дол. США у 2015 році.

Таблиця 1*

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Експорт млн. дол. США	1 624,81	1 946,03	3 861,36	3 152,48	3 099,66	2 445,62

*складена автором на основі [1]

Для аграрного та агропромислового секторів економіки України підписання угоди про ЗВТ з Єгиптом, або, на початковому етапі, угоди про поступове скасування мит буде вкрай сприятливим фактором для розвитку, адже у 2015 році доля аграрного та продовольчого секторів займає 52% у загальному експорті української товарної номенклатури до Єгипетської Арабської Республіки, конкуруючи лише з металургією, яка отримала 43%.

Вельми перспективним вважається досвід Єгипту по взаємодії з США та Ізраїлем щодо створення спеціалізованих експортних зон. Вони діють у формі районів з пільговим оподаткуванням, які отримують іноземне інвестування і орієнтуються на експорт.

ВИСНОВКИ

В цілому очевидно, що за рахунок значного перевищення українського експорту в Єгипет над імпортом, створення ЗВТ з цією країною вигідно для української економіки в разі включення в угоду правила походження, що робить неможливим використання території Єгипту третіми країнами для реекспорту. Крім того, Єгипет є потенційно важливим геополітичним партнером України. Крім того, слід звернути увагу, що при укладенні ЗВТ з багатьма країнами Єгипет вводить умову про перехідний

період терміном на кілька років, протягом якого мита на єгипетський експорт «обнуляються», але при імпорті на єгипетський ринок зберігаються митні бар'єри, що не вигідно торговим партнерам Єгипту. Дані пункти в угоді бажано виключити.

Список використаних джерел

1. <http://wits.worldbank.org/>
2. <http://unstats.un.org/unsd/tradekb/Knowledgebas/e/Search-SITC-code-description>
3. Ghoneim, Ahmed F. Nicolas Peridy, "Euro-Mediterranean Trade: Shallow versus Deep Integration", in Rym Ayadi, Marek Dabrowski, and Luc De Wulf (editors), Economic and Social Development of the Southern and Eastern Mediterranean Countries, Springer International Publishing Switzerland, 2015
4. Шкваря Л.В. Проблемы субрегиональной межарабской экономической интеграции в условиях глобализации. – М.: РЭА им. Г.В. Плеханова, 2008.
5. Ayuso A., Villar S., Pastor C., Fuentes M. Actors and Opportunities; Interregional Processes in the Arab Region and Latin America and the Caribbean. Atlantic Future Scientific Paper, 25, 2015
6. Ismail I.S., Karim A., Elfadil I.E. Potential for agricultural trade in COMESA region: a comparative study of Sudan, Egypt and Kenya, 2016